

KONVENTA PER VLERËSIMIN E NDIKIMIT NË MJEDIS NË KONTEKSTIN NDËRKUFITAR

Espoo, Finlandë

25 Shkurt 1991

HYRJE (PARATHËNIE)

Palët e kësaj Konvente,

Të ndërgjegjshëm për lidhjet ndërmjet veprimtarive ekonomike dhe pasojave të tyre mbi mjedisin,

Duke afirmuar nevojën për të siguruar zhvillim të qëndrueshëm dhe më të bazuar për mjedisin,

Të vendosur për të çuar më tej bashkëpunimin ndërkombëtar në vlerësimin e ndikimit të mjedisit, veçanërisht në kontekstin ndërkufitar,

Të kujdesur për nevojën dhe rëndësinë e zhvillimit të politikave parashikuese, largpamëse, dhe për parandalimin, zbutjen dhe monitorimin e ndikimit negativ në mjedis në përgjithësi dhe veçanërisht në kontekstin ndërkufitar,

Duke mbajtur parasysh kushtet e rëndësishme të Kartës së Kombeve të Bashkuara, Deklaratës së Konferencës së Stokholmit mbi Mjedisin Human, Aktit Final të Konferencës për Sigurimin dhe Bashkëpunimin në Evropë, (KSBE) dhe dokumentet përfundimtare të takimeve të Madridit e të Vienës, të përfaqësuesve të shteteve pjesëmarrëse në KSBE,

Duke lavdëruar veprimtaritë e vazhdueshme të shteteve për të siguruar që vlerësimi i ndikimit në mjedis është kryer nëpërmjet kushteve kombëtare ligjore e administrative, si dhe politikave të tyre kombëtare,

Të ndërgjegjshëm për nevojën e trajtimit të qartë të faktorëve të mjedisit në një fazë të hershme të procesit të marrjes së vendimeve, duke zbatuar vlerësimin e ndikimit (rolit) të mjedisit në gjitha nivelet e duhura administrative, si një armë e nevojshme për të përmirësuar cilësinë e informacionit të paraqitur atyre që marrin vendimet, me qëllim që të merren vendime sa më të bazuara (qëndrue-shme) për mjedisin, duke i kushtuar vëmendje të veçantë minimizimit të ndikimit të rëndësishëm negativ, veçanërisht në kontekstin ndërkufitar,

Të kujdesur për përpjekjet e organizatave ndërkombëtare për të çuar më tej përdorimin e vlerësimit të ndikimit të mjedisit në nivele kombëtare e ndërko-mbëtare dhe duke marrë parasysh punën e kryer për vlerësimin e rolit të mjedi-sit nën kujdesin e Komisionit Ekonomik të Kombeve të Bashkuara për Evropën, në veçanti rezultatet e arritura nga seminari për vlerësimin e ndikimit të mjedisit (Shtator 1987, Varshavë, Poloni), si dhe duke vërejtur qëllimet dhe parimet për Vlerësimin e Rolit të Mjedisit, miratuar nga Këshilli Qeveritar i Programit për Mjedisin të Kombeve të Bashkuara dhe Deklaratën Ministeriale për Zhvillim të Bazuar (Maj 1990, Bergen, Norvegji)

Bien dakort si më poshtë:

Neni 1

Përkufizimet

Për qëllime të kësaj Konvente

(i) "Palë" nënkupton, në qoftë se konteksti s'ka kuptim tjetër, Palët kontraktuese të kësaj Konvente;

(II) "Palë e origjinës" nënkupton Palën Kontraktuese ose Palët e kësaj Konvente, nën juridiksionin e të cilës parashikohet të kryhet një veprimtari e propozuar;

(III) “Palë e prekur” nënkupton Palën Kontraktuese ose Palët e kësaj Konvente, të mundshme për t’u prekur nga ndikimi përtej kufijve i një veprimtarie të propozuar;

(IV) “Palë të interesuara” nënkupton Palën e origjinës dhe Palën e prekur në vlerësimin e ndikimit të mjedisit në pajtim me këtë Konventë;

(V) “Veprimtari e propozuar” nënkupton çdo veprimtari ose çdo ndryshim të rëndësishëm të një veprimtarie-objekt vendimi i një autoriteti kompetent në përputhje me procedurat e zbatueshme kombëtare;

(VI) “Vlerësimi i ndikimit të mjedisit” nënkupton një procedurë kombëtare për të analizuar ndikimin e mundshëm mbi mjedisin të një veprimtarie të propozuar;

(VII) “Ndikim” nënkupton çdo pasojë mbi mjedisin të një veprimtarie të propozuar, duke përfshirë shëndetin, e njerëzve, sigurimin e tyre, florën, faunën, tokën, ajrin, ujin, klimën, peisazhin dhe monumentet historike ose struktura të tjera fizike apo ndërveprimin ndërmjet këtyre faktorëve; gjithashtu përfshin pasojat mbi trashëgiminë kulturore ose kushtet ekonomiko-shoqërore që janë rezultat i ndryshimeve të këtyre faktorëve;

(VIII) “Ndikim ndërkufitar” nënkupton çdo ndikim, jo vetëm të një natyre globale, brenda zonës në juridiksionin e një Pale, të shkaktuar nga një veprimtari e propozuar, origjina fizike e të cilës ndodhet plotësisht ose pjesërisht brenda fushës së juridiksionit të një Pale tjetër;

(IX) “Autoriteti kompetent” nënkupton autoritetin kombëtar ose autoritetet e përcaktuara nga një Palë përgjegjëse për zbatimin e detyrave të mbuluara nga kjo Konventë dhe/ose autoritetin apo autoritetet, të cilave një Palë u jep fuqi për marrjen e vendimeve në lidhje me një veprimtari të propozuar;

(X) “Publik” nënkupton një a më shumë persona fizikë ose juridikë.

Neni 2

Kushtet e përgjithshme

1. Palët ose individualisht, ose së bashku, do të marrin të gjithë masat e duhura dhe efektive për të parandaluar, reduktuar e kontrolluar ndikimin e rëndësishëm negativ mbi mjedisin ndërkufitar nga veprimtaritë e propozuara.

2. Secila Palë do të marrë masat e nevojshme ligjore administrative etj., për zbatimin e kushteve të kësaj Konvente, duke përfshirë për sa i përket veprimtarive të propozuara në listën e shtojcës i, të mundshme për të shkaktuar ndikim të rëndësishëm negativ ndërkufitar, vendosjen e një procedure për vlerësimin e ndikimit të mjedisit, që lejon pjesëmarrjen e publikut dhe përgatitjen e dokumentacionit për vlerësimin e ndikimit të mjedisit të përshkruar në shtojcën II.

3. Pala e origjinës do të sigurojë që, në përputhje me kushtet e kësaj Konvente, vlerësimi i ndikimit të mjedisit të ndërmerret para një vendimi për të autorizuar ose ndërmarrë një veprimtari të propozuar të rreshtuar në shtojcën i, që ka të ngjarë të shkaktojë një ndikim negativ të rëndësishëm ndërkufitar.

4. Pala e origjinës do të sigurojë, në përputhje me kushtet e kësaj Konvente, që Palët e prekura të njoftohen për një veprimtari të propozuar (shtojca i), që është e mundshme të shkaktojë një ndikim negativ të rëndësishëm ndërkufitar.

5. Palët e interesuara do të hyjnë në diskutim nëse një apo disa veprimtari të propozuara që nuk janë në shtojcën i, është ose janë të mundshme të shkaktojnë një ndikim negativ të rëndësishëm përtej kufijve dhe duhet të trajtohen sikur ajo ose ato, të ishin në listën e shtojcës i. Kur këto Palë bien dakort, veprimtaria ose veprimtaritë do të trajtohen si të tilla.

Drejtimi i përgjithshëm për kritere identifikimi në përcaktimin e ndikimit negativ të rëndësishëm jepet në shtojcën 3.

6. Pala e origjinës, në përputhje me kushtet e kësaj Konvente, do të sigurojë mundësi për publikun, në fushat e mundshme për t’u prekur, për të marrë pjesë në procedurat përkatëse të vlerësimit të ndikimit të mjedisit në lidhje me veprimtaritë e propozuara dhe do të sigurojë që mundësia e publikut të Palës së prekur të jetë e njëjtë me atë që i sigurohet Palës së origjinës.

7. Vlerësimet e Ndikimit të Mjedisit, siç kërkohet nga Konventa si kërkesë minimale, do të ndërmerren në nivel projekti të veprimtarisë së propozuar. Në gjerësinë e duhur, Palët do të përqipen të zbatojnë parimet e vlerësimit të ndikimit të mjedisit në politikat, planet dhe programet.

8. Kushtet e kësaj Konvente nuk do të prekin të drejtën e Palëve për të zbatuar ligjet kombëtare, rregullat, kushtet administrative ose praktikat e pranuar ligjore në mbrojtje të informacionit, dhënia e të cilit është e dëmshme për sekretin industrial e tregtar ose për sigurimin kombëtar.

9. Kushtet e kësaj Konvente nuk do të prekin të drejtën e Palëve të veçanta për të zbatuar me marrëveshje dyPalëshe e shumëPalëshe kur duhet, masa më rigoroze se ato të Konventës së tanishme.

10. Kushtet e kësaj Konvente nuk do të dëmtojnë detyrimet e Palëve nga ligji ndërkombëtar, për sa i përket veprimtarive që kanë ose mund të kenë ndikim ndërkufitar.

Neni 3

Njoftimi

1. Për një veprimtari të propozuar në listën e shtojcës i, që është e mundshme të shkaktojë një ndikim negativ të rëndësishëm përtej kufijve, pala e origjinës, për hir të sigurimit të konsultimeve të mjaftueshme dhe efektive në nenin 5, do të njoftojë çdo Palë, që ajo konsideron që mund të jetë Palë e prekur sa më shpejt të jetë e mundur dhe jo më vonë se sa njoftimi i publikut të saj për këtë veprimtari të propozuar.

2. Ky njoftim do të përmbajë ndër të tjera:

a. Informacion mbi veprimtarinë e propozuar, duke përfshirë çdo të dhënë të disponueshme për ndikimin ndërkufitar;

b. Natyra e vendimit të mundshëm dhe

c. Një tregues të kohës së arsyeshme, brenda së cilës kërkohet përgjigje, duke marrë parasysh natyrën e veprimtarisë së propozuar (në paragrafin 3 të këtij neni) dhe mund të përfshijë informacion të dhënë në paragrafin 5 të këtij neni.

3. Pala e prekur do t'i përgjigjet Palës së origjinës brenda kohës së specifikuar në njoftim, duke pranuar marrjen e njoftimit, dhe do të tregojë nëse ka ndërmend të marrë pjesë në procedurën e Vlerësimit të ndikimit mbi Mjedisin.

4. Në qoftë se Pala e prekur tregon që s'ka ndër mend të marrë pjesë në procedurën e vlerësimit të ndikimit të mjedisit, ose nuk përgjigjet brenda kohës së specifikuar në njoftim, kushtet në paragrafet 5, 6, 7 e 8 të këtij neni dhe në nenet 4 deri 7 nuk do të zbatohen. Në rast rrethanash të tilla e drejta e Palës së origjinës për të përcaktuar nëse do të zbatojë vlerësimin e ndikimit të mjedisit në bazë të ligjit të saj kombëtar dhe praktikës nuk dëmtohet.

5. Me marrjen e një përgjigje nga pala e prekur, që tregon dëshirën e saj të marrë pjesë në procedurën e Vlerësimit të Ndikimit të Mjedisit, pala e origjinës, në rast se nuk e ka bërë kështu, do t'i sigurojë Palës së prekur:

a. informacion të rëndësishëm në lidhje me procedurën e Vlerësimit të Ndikimit të Mjedisit, duke përfshirë një tregues të kohës për transmetimin e komenteve;

b. informacion të rëndësishëm për veprimtarinë e propozuar dhe ndikimin e rëndësishëm negativ përtej kufirit.

6. Një Palë e prekur, me kërkesë të Palës së origjinës do t'i sigurojë së dytës informacion të grumbullueshëm në mënyrë të arsyeshme në lidhje me mjedisin potencialisht të prekur nën juridiksionin e Palës së prekur, kur një informacion i tillë është i nevojshëm për përgatitjen e dokumentacionit për vlerësimin e ndikimit të mjedisit. Informacioni do të jepet menjëherë dhe si duhet, nëpërmjet një grupi të bashkuar, aty ku ai ekziston.

7. Kur një Palë mendon që do mund të preket nga një ndikim negativ i rëndësishëm ndërkufitar prej një veprimtarie të propozuar në shtojcën i dhe kur asnjë njoftim nuk është bërë në lidhje me paragrafin 1 të këtij neni, Palët e interesuara, me kërkesë të Palës së prekur, do të shkëmbejnë informacion të mjaftueshëm për të zhvilluar diskutime, nëse është e mundshme të ketë ndikime negative të rëndësishme ndërkufitare. Në qoftë se Palët bien dakort, që mund të ketë ndikim negativ të rëndësishëm ndërkufitar, do të zbatohen kushtet e kësaj Konvente.

Në qoftë se Palët nuk bien dakort, secila Palë mund t'ia paraqesë këtë çështje një komisioni (hetimor), në përputhje me kushtet e shtojcës IV për t'u këshilluar mbi mundësinë e një ndikimi negativ të rëndësishëm ndërkufitar, në rast se s'bien dakort për ndonjë metodë tjetër të sqarimit të kësaj çështjeje.

8. Palët e interesuara duhet të sigurojnë që publiku i Palës së prekur në zonat e mundshme për t'u prekur, të jetë i informuar dhe t'i jepen mundësitë për të bërë komente e kundërshtuar veprimtaritë e propozuara dhe për të transmetuar këto komente ose kundërshtime tek autoriteti kompetent i Palës së origjinës, ose drejtpërdrejt këtij autoriteti ose nëpërmjet Palës së origjinës.

Neni 4

Përgatitja e dokumentacionit për vlerësimin e ndikimit të mjedisit

1. Ky dokumentacion që i paraqitet autoritetit kompetent të Palës së origjinës do të përmbajë si minimum, informacionin e përshkruar në shtojcën II.

2. Pala e origjinës do t'i japë Palës së prekur nëpërmjet një grupi të bashkuar ku ai ekziston dokumentacion për vlerësimin e ndikimit të mjedisit. Palët e interesuara do të rregullojnë shpërndarjen e dokumentacionit tek autoritetet dhe publiku i Palës së prekur në zonat e mundshme për t'u prekur dhe për paraqitjen e komenteve ndaj autoritetit kompetent të Palës së origjinës, ose drejtpërdrejt kur duhet nëpërmjet Palës së origjinës, brenda një kohe të mjaftueshme para se të merret vendimi përfundimtar për veprimtarinë e propozuar.

Neni 5

Konsultat në bazë të dokumentacionit për vlerësimin e ndikimit të mjedisit

Pala e origjinës, pas përfundimit të dokumentacionit për vlerësimin e ndikimit të mjedisit, pa hezitim do të hyjë në konsulta me Palën e prekur, duke përfshirë ndër të tjera ndikimin potencial ndërkufitar në veprimtarisë së propozuar dhe masat për të reduktuar ose mënjanuar këtë ndikim. Konsultat lidhen me:

a. Alternativa të mundshme për veprimtarinë e propozuar, që përfshijnë alternativën jovepruese dhe masat e mundshme për të lehtësuar ndikimin negativ të rëndësishëm përtej kufijve dhe për të monitoruar efektet e këtyre masave në kurriz të Palës së origjinës;

b. Forma të tjera të ndihmës së mundshme të dyanshme me reduktimin e ndikimit negativ të rëndësishëm përtej kufijve të veprimtarisë së propozuar; dhe

c. Çdo çështje tjetër të lidhur me veprimtarinë e propozuar.

Palët do të bien dakort, në fillim të konsultave të këtyra, për kohën e arsyeshme për zgjatjen e periudhës së konsultave. Secila nga këto konsulta do të drejtohet nga një grup i përbashkët, kur ai ekziston.

Neni 6

Vendimi përfundimtar

1. Palët do të sigurojnë që në vendimin përfundimtar për veprimtarinë e propozuar vëmendje e duhur t'i kushtohet rezultatit të dokumentacionit për vlerësimin e ndikimit të mjedisit, si dhe komenteve të marra në përputhje me nenin 3, paragrafit 8, nenin 4, paragrafit 2 si dhe rezultatit të konsultave, siç thuhet në nenin 5.

2. Pala e origjinës do t'i sigurojë Palës së prekur vendimin përfundimtar për veprimtarinë e propozuar, krahas arsyeve dhe konsideracioneve në të cilat ai është bazuar.

3. Në qoftë se informacioni shtesë për ndikimin e rëndësishëm përtej kufijve të një veprimtarie të propozuar, i cili nuk qe në dispozicion në kohën e marrjes së vendimit përse i përket kësaj veprimtarie dhe i cili mund të kish prekur materialisht vendimin, vihet në dispozicion të një pale të interesuar para se të filloj puna për këtë veprimtari, atëherë kjo Palë menjëherë do të informojë Palën ose Palët e tjera të interesuara. Në qoftë se një nga Palët e interesuara kërkon një gjë të tillë, konsultat do të mbahen nëse vendimi ka nevojë të ndryshohet.

Neni 7

Analizat e pas projektit

1. Palët e interesuara, me kërkesë të secilës Palë, do të përcaktojnë nëse, dhe në qoftë se kështu në çfarë mase, do të bëhet një analizë pas projektit, duke marrë parasysh ndikimin e mundshëm negativ të rëndësishëm përtej kufijve të veprimtarisë, për të cilën një vlerësim i ndikimit të mjedisit është ndërmarrë në pajtim me këtë Konventë. Çdo analizë e pas projektit e ndërmarrë do të përfshijë veçanërisht mbikqyrjen e veprimtarisë dhe përcaktimin e çdo ndikimi negativ përtej kufijve. Mbikqyrja dhe përcaktimi i tillë do të ndërmerren me qëllim që të arrihen objektivat e listës në shtojcën V.

2. Kur si rezultat i analizës së pas projektit, pala e origjinës ose pala e prekur ka arsye të mjaftueshme për të konkluduar që ka ndikim të rëndësishëm negativ përtej kufijve, ose zbulohen faktorë që mund të rezultojnë në një ndikim të tillë, atëherë ajo menjëherë duhet të informojë Palën tjetër. Palët e interesuara më tej do të konsultohen për masat e nevojshme në reduktimin ose mënjanimin e ndikimit.

Neni 8

Bashkëpunimi dyPalësh e shumëPalësh

Palët mund të vazhdojnë të ekzistojnë ose hyjnë në marrëdhënie të reja dy ose shumëPalëshe apo organizimi të tjera paraprake, me qëllim që të zbatojnë detyrimet e tyre në këtë Konventë. Të tilla marrëveshje ose organizime mund të bazohen në elementet e listës së shtojcës VI.

Neni 9

Programet kërkimore

Palët do t'i kushtojnë vëmendje të veçantë ngritjes ose intensifikimit të programeve specifike kërkimore, me qëllim që:

- a. të përmirësohen metodat cilësore e sasiore për vlerësimin e ndikimeve të veprimtarive të propozuara;
- b. të arrihet një kuptim më i mirë i lidhjeve shkak-pasojë dhe roli i tyre në administrimin e integruar të mjedisit;
- c. të analizojë e monitorojë zbatimin efikas të vendimeve për veprimtaritë e propozuara, me qëllim që të minimizohen ose parandalohen ndikimet;
- d. të zhvillojë metoda që nxitin studime kryesore në kërkim të alternativave të qëndrueshme në drejtim të ruajtjes së mjedisit për veprimtaritë e propozuara, prodhimin e konsumin;
- e. të zhvillojë metodologji për zbatimin e parimeve të vlerësimit të ndikimit të mjedisit në nivel makroekonomik.

Rezultatet e programeve të dhëna më sipër duhet të shkëmbehen nga Palët.

Neni 10

Statuti i shtojcave

Shtojcat që i bashkëngjiten kësaj Konvente janë pjesë integrale e saj.

Neni 11

Takimi i Palëve

1. Palët do të takohen si të jetë e mundur, në lidhje me sesionet vjetore të këshilltarëve të qeverive të KEE për problemet e mjedisit dhe të ujit. Takimi i parë do të bëhet jo më vonë se 1 vit pas datës që hyn në fuqi kjo Konventë. Më tej takimet e Palëve do të bëhen në çdo kohë tjetër që do të gjykohet e nevojshme nga një takim i Palëve ose me kërkesë me shkrim të njëjës Palë, me kusht që brenda 6 muajve të komunikimit të kërkesës nga Sekretariati, kjo kërkesë të mbështetet nga të paktën 1/3 e Palëve.

2. Palët do të kenë vazhdimisht parasysh zbatimin e Konventës dhe me këtë qëllim në mendje do të:

- a. rishikojnë politikat dhe kundërshtimet metodologjike ndaj vlerësimit të ndikimit të mjedisit nga Palët, me qëllim që të përmirësojnë më tej procedurat e vlerësimit të ndikimit të mjedisit në kuadër ndër-kufitar;
- b. shkëmbejnë informacion në lidhje me përvojën e fituar në përfundimin e zbatimit e marrëveshjeve dy a më shumëpalëshe ose të organizmave të tjerë në lidhje me përdorimin e vlerësimit të ndikimit të mjedisit në kuadër ndër-kufitar, ku bëjnë pjesë një a më shumë Palë.

c. kërkojnë, aty ku duhet, shkëmbimet e grupeve kompetente ndërkombëtare dhe komiteteve shkencore ne aspektet teknike e metodologjike, që i përkasin arritjes së qëllimeve të kësaj Konvente.

d. Në takimin e tyre të parë marrin parasysh dhe me konsensus miratojnë rregullat procedurale për takimet e tyre.

e. Marrin parasysh dhe, kur është e nevojshme, adaptojnë propozime për amendamente ndaj kësaj Konvente.

f. Marrin parasysh dhe ndërmarrin veprime shtesë që mund të kërkojnë për arritjen e qëllimeve të kësaj Konvente.

Neni 12

E drejta për të votuar

1. Secila Palë e kësaj Konvente do të ketë 1 votë.

2. Përveç asaj që thuhet në paragrafin 1 të këtij neni, organizatat rajonale të integritit ekonomik, në çështje e brenda kompetencave të tyre, do të ushtrojnë të drejtën për të votuar me numër të barabartë votash me numrin e shteteve anëtare, që janë Palë në këtë Konventë. Organizata të tilla nuk do të ushtrojnë të drejtën për të votuar, nëse shtetet e tyre anëtare ushtrojnë të drejtën e tyre dhe anasjelltas.

Neni 13

Sekretariati

Sekretariati Ekzekutiv i Komisionit Ekonomik për Evropën do të ketë funksionet e mëposhtme sekretariale:

a. mbledhjen dhe përgatitjen e takimeve të Palëve;

b. transmetimin e raporteve e informacionit tjetër të marrë në përputhje me kushtet e kësaj Konvente te Palët, dhe

c. zbatimin e funksioneve të tjera që mund t'i jepen në këtë Konventë ose që mund të përcaktohen nga Palët.

Neni 14

Amendamentet e Konventës

1. Çdo Palë mund të propozojë amendamente për Konventën.

2. Amendamentet e propozuara do t'i paraqiten me shkrim sekretariatit, i cili ia komunikon ato të gjitha Palëve. Amendamentet e propozuara do të diskutohen në takimin tjetër të Palëve me kushte që Sekretariati t'i ketë shpërndarë ato të paktën 90 ditë përpara.

3. Palët do të bëjnë çdo përpjekje për të arritur marrëveshje (me konsensus) për çdo amendament të propozuar. Në qoftë se gjithë përpjekjet për konsensus nuk kanë sukses dhe marrëveshja nuk arrihet, amendamenti, si mundësi e fundit, do të miratohet me votat e një shumice prej 3/4 e Palëve të pranishme dhe votuese në takim.

4. Amendamentet e kësaj Konvente, të pranuar sipas paragrafit 3 të këtij neni, do të paraqiten Palëve për ratifikim, miratim ose pranim nga Depozituesi. Ato hyjnë në fuqi për Palët që i kanë ratifikuar, miratuar ose pranuar ditën e 90të pas marrjes nga depozituesi të njoftimit të ratifikimit, aprovimit apo pranimi nga të paktën 3/4 e këtyre Palëve. Më pas ato do të hyjnë në fuqi për çdo Palë tjetër në ditën e 90, pasi kjo Palë depoziton instrumentin e saj të ratifikimit, miratimit apo pranimi të amendamentit.

5. Për qëllim të këtij neni "Palët e pranishme dhe që votojnë" nënkupton Palët që janë të pranishme dhe japin një votë pozitive ose negative.

6. Procedura e votave e dhënë në paragrafin 3 të këtij neni, nuk ka qëllim të përbëjë një precedent për marrëveshjet e ardhshme brenda Komisionit Ekonomik për Evropën.

Neni 15

Zgjidhja e debateve

1. Në qoftë se lind një mosmarrëveshje mes dy a më shumë Palëve rreth interpretimit ose zbatimit të kësaj Konvente, ato do të kërkojnë një zgjidhje nëpërmjet bisedimeve ose me anë të çdo metode tjetër për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të pranuar nga Palët në këtë mosmarrëveshje.

2. Kur firmosin, ratifikojnë, pranojnë, miratojnë ose aderojnë në këtë Konventë, ose në çdo kohë më pas, një Palë mund të deklarojë me shkrim te depozituesi që për një mosmarrëveshje të pazgjidhur në përputhje me paragrafin 1 të këtij neni, pranon njërën ose të dyja mjetet e mëposhtme të zgjidhjes së debatit, si të detyrueshme në lidhje me çdo Palë që pranon të njëjtën detyrim.

- a. Paraqitjen e mosmarrëveshjes në Gjykatën Ndërkombëtare të Drejtësisë
- b. Arbitrazhi në përputhje me procedurat e paraqitura në shtojcën VII.

3. Në qoftë se Palët debatuese kanë pranuar të dyja mjetet e zgjidhjes së mosmarrëveshjes të referuara në paragrafin 2 të këtij neni, mosmarrëveshja mund t'i paraqitet vetëm Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë, në qoftë se Palët nuk bien dakort ndryshe.

Neni 16

Firmosja

Kjo Konventë do të hapet për firmosje në Espoo (Finlandë) nga 25 Shkurt – 1 Mars 1991 dhe pas kësaj në Selinë e Kombeve të Bashkuara në Nju Jork deri më 2 Shtator 1991 nga shtetet anëtare të Komisionit Ekonomik për Europën, si dhe shtetet që kanë statusin e konsultuesit (vëzhguesit) në Komisionin Ekonomik për Europën, në pajtim me paragrafin 8 të rezolutës 36 (IV) të datës 28 Mars 1947 të Këshillit Ekonomik e Social dhe nga organizatat rajonale të integritit ekonomik të përbëra nga shtete sovraane anëtare të Komisionit Ekonomik për Europën, të cilave shtetet e tyre anëtare u kanë transferuar kompetencën për sa i përket çështjeve që rregullohen nga kjo Konventë, duke përfshirë kompetencën për të hyrë në traktate për sa i përket këtyre çështjeve.

Neni 17

Ratifikimi, pranimi, miratimi dhe aderimi

1. Kjo Konventë do të jetë objekt ratifikimi, pranimi ose miratimi nga shtetet pjesëmarrëse dhe organizatat rajonale të integritit ekonomik.

2. Kjo Konventë do të jetë e hapur për aderim nga 3 shtatori 1991 për shtetet dhe organizatat e referuara në nenin 16.

3. Instrumentat e ratifikimit, pranimit, miratimit ose aderimit duhet të depozitohen tek Sekretari i Përgjithshëm i Kombeve të Bashkuara, i cili do të ushtrojë funksionet e Depozitës.

4. Çdo organizatë e përmendur në nenin 16 e cila bëhet Palë e Konventës ndërkohe që asnjë nga shtetet anëtare të saj nuk janë Palë duhet të marrë përsipër të gjitha detyrimet që rrjedhin nga kjo Konventë. Në rastet e organizatave të tilla kur një ose disa shtete anëtare të saj janë Palë e Konventës, organizata dhe shtetet anëtare të saj duhet të vendosin në përputhje me përgjegjësitë respektive të tyre në lidhje me ekzekutimin e detyrimeve të rrjedhura nga kjo Konventë. Në raste të tilla, organizata dhe shtetet anëtare nuk mund të ushtrojnë paralelisht të drejtat e rrjedhura nga kjo Konventë.

5. Organizatat rajonale të integritit ekonomik të përmendura në nenin 16 duhet të deklarojnë në instrumentat e tyre të ratifikimit, pranimit, miratimit ose aderimit, shtrirjen e kompetencave të tyre në lidhje me çështjet e trajtuara nga kjo Konventë. Gjithashtu këto organizata duhet të informojnë Depozitën për çdo modifikim përkatës të kompetencave të tyre.

Neni 18

Hyrja në fuqi

1. Kjo Konventë do të hyjë në fuqi në ditën e 90 pas depozitimit të instrumentit të 16 të ratifikimit, pranimit, miratimit ose aderimit.
2. Për qëllimet e paragrafit 1 të këtij neni, çdo instrument i depozituar nga një organizatë rajonale e integritit ekonomik nuk do të numërohet si shtesë të instrumentave të depozituara nga shtetet anëtare të kësaj organizate.
3. Për çdo shtet ose organizatë të përmendur në nenin 16 i cili ratifikon, pranon, ose miraton këtë Konventë apo aderon në të pas depozitimit të instrumentit të 16 të ratifikimit, pranimit, miratimit ose aderimit, kjo Konventë do të hyjë në fuqi në ditën e 90 pas datës së depozitimit nga ky shtet ose organizatë e instrumentit të tij të ratifikimit, pranimit, miratimit ose aderimit.

Neni 19

Dorëheqja

Në çdo kohë pas 4 vjetësh nga data në të cilën Konventa hyn në fuqi, një Palë mund të japë dorëheqjen nga Konventa, duke i dhënë një njoftim me shkrim depozituesit. Çdo tërheqje e tillë hyn në veprim ditën e 90 pas datës së marrjes së njoftimit nga depozituesi. Çdo dorëheqje nuk prek zbatimin e neneve 3 deri 6 të Konventës për një veprimtari të propozuar, për sa i përket së cilës një njoftim është bërë në përputhje me Nenin 3 paragrafi 1, ose një kërkesë është bërë në përputhje me Nenin 3, paragrafi 7 përpara se sa një tërheqje të hyjë në fuqi.

Neni 20

Tekstet autentike

Origjinali i kësaj Konvente, tekstet anglisht, frëngjisht dhe rusisht të të cilit janë njësoj autentike, do të depozitohet tek Sekretari i Përgjithshëm i Kombeve të Bashkuara.

Sipas dëshmisë autorizuese të nenshkrueseve, kjo Konventë u nënshkrua prej tyre.

U përfundua në Espoo (Finlandë), në ditën e 25-të të Shkurtit më 1991.

SHTOJCA I

LISTA E AKTIVITETEVE

1. Rafineri të naftës bruto (duke përjashtuar sipërmarrje për prodhimin vetëm të lubrifikantëve prej naftës bruto) dhe instalime për gazifikimin dhe lëngëzimin e 500 toneve ose më tepër të qymyrgurit ose rërës bituminoze, në ditë.
2. Termocentrale dhe instalime të tjera djegie me një prodhim ngrohjeje prej 300 megavat ose më tepër dhe stacione energjie bërthamore dhe reaktorë të tjerë bërthamorë (me përjashtim të instalimeve të vendosura për studimin e prodhimit dhe shndërrimit të materialeve të zbrërthyeshme dhe pjellore fuqia maksimale e të cilave nuk kalon 1 kilovat ngarkesë termale të vazhdueshme).
3. Instalime të projektuara vetëm për prodhimin ose pasurimin e lëndëve djegëse bërthamore, për ripërpunimin e lëndëve djegëse bërthamore ndriçuese, ose për depozitimin, asgjësimin dhe përpunimin e mbeturinave radioaktive.
4. Instalime kryesore për shkrirjen fillestare të hekurit dhe çelikut dhe për prodhimin e metaleve jo të zeza.
5. Instalime për nxjerrjen e asbestit dhe për përpunimin e transformimin e asbestit dhe produkteve që përmbajnë asbest: për produkte asbesti-çimentoje me një prodhim vjetor mbi 20,000 ton produkte përfundimtare; për materiale fërkimi me një prodhim vjetor mbi 50 ton produkte përfundimtare; dhe për përdorime të tjera të asbestos prej mbi 200 ton në vit.

6. Instalime kimike të integruara.
7. Ndërtimi i autostradave, rrugëve ekspres, dhe linjave të distancave të gjata të hekurudhave dhe aeroporteve me një gjatësi mesatare prej 2,100 metra ose më tepër.
8. Tubacione me diametër të madh për naftë dhe gaz.
9. Porte tregtare dhe rrugë ujore të brendshme si dhe porte për trafik ujor të brendshëm që lejon kalimin e anijeve mbi 1,350 ton.
10. Instalime për asgjësimin e mbeturinave nëpërmjet djegies, trajtimit kimik ose për zonat e grumbullimit të mbeturinave toksike dhe atyre të rrezikshme.
11. Diga dhe rezervuar të mëdhenj.
12. Aktivitete për nxjerrjen e ujit nëntokësor në rastet kur volumi vjetor i ujit të nxjerrë arrin në 10 milion metra kub ose më tepër.
13. Prodhimi i letrës ose brumit të letrës prej 200 tonëve metrik të tharë ose më tepër.
14. Aktivitete minerare kryesore, nxjerrje dhe përpunim të metaleve xeheror ose qymyrgurit.
15. Prodhimi i hidrokarbureve në breg të detit.
16. Hapësira kryesore depozitimi për naftë, petrokimikate, dhe produkte kimike.
17. Shpyllëzimi i zonave të mëdha.

SHTOJCA II

PËRMBAJTJA E DOKUMENTACIONIT TË VLERËSIMIT TË NDIKIMIT NË MJEDIS

Informacioni i përfshirë në dokumentacionin e vlerësimit të ndikimit në mjedis, në përputhje me nenin 4 duhet të përmbajë si minimum:

- a. Një përshkrim të aktivitetit të propozuar dhe qëllimin e tij;
- b. Kur është e përshtatshme, një përshkrim të alternativave të arsyeshme (për shembull, vendndodhjeje ose teknologjike) të aktivitetit të propozuar si dhe gjithashtu të alternativës së mos veprimit.
- c. Një përshkrim të mjedisit të mundshëm për t'u prekur në mënyrë serioze nga veprimtaria e propozuar e alternativat e saj;
- d. Një përshkrim të ndikimit potencial të mjedisit nga veprimtaria e propozuar e alternativat e saj, si dhe një vlerësim të rëndësisë së tij;
- e. Një përshkrim të masave lehtësuese për të mbajtur në minimum ndikimin negativ të mjedisit;
- f. Një tregues të qartë të metodave parashikuese, supozimeve të theksuara, si dhe të dhënave përkatëse të rëndësishme për mjedisin që janë përdorur;
- g. Identifikim të mungesave në njohuri dhe pasiguri të ndeshura në përpilimin e informacionit të kërkuar;
- h. Kur duhet, një skelet të programeve të monitorimit e drejtimit e të planeve për analizë pas projekti dhe
- i. Një përmbledhje joteknike që përfshin prezantimin vizual si harta, grafikë, etj.

SHTOJCA III

KRITERE TË PËRGJITHSHME PËR TË NDIHMUAR NË PËRCAKTIMIN E RËNDËSISË PËR MJEDISIN TË VEPRIMTARIVE TË PARRADHITURA NË SHTOJCËN I

1. Duke trajtuar veprimtaritë e propozuara për të cilat aplikohet neni 25, Palët e interesuara mund të trajtojnë nëse veprimtaria ka të ngjarë të ketë një ndikim negativ të rëndësishëm ndërkufitar, veçanërisht nëpërmjet një a më shumë nga kriteret e mëposhtme.

a. Madhësia: Veprimtaritë e propozuara që janë të mëdha për tipin e veprimtarisë;

b. Vendosja: Veprimtaritë e propozuara që janë vendosur në ose pranë një zone me rëndësi ose sensitivitet special ambjental (si toka nën ujë të përcaktuara në Konventën e Ramsarit, parqe kombëtare, rezervate natyrore, vende interesi shkencor të veçantë ose vende me rëndësi historike, kulturore ose arkeologjike); gjithashtu veprimtari të propozuara në vende ku karakteristikat e zhvillimit të propozuar ka të ngjarë të kenë pasoja të ndjeshme mbi popullsinë.

c. Pasojat: Veprimtaritë e propozuara me pasoja veçanërisht komplekse e potencialisht negative, duke përfshirë ato që japin efekte serioze të njerëzimit ose në organizma dhe specie me vlerë, ato që kërcënojnë përdorimin ekzistues apo potencial të një zone të prekur, dhe ato që shkaktojnë ngarkesë shtesë që nuk mund të mbahet nga kapaciteti i mjedisit.

2. Palët e interesuara do të marrin parasysh për këtë qëllim veprimtari të propozuara, të cilat mund të shkaktojnë efekte të rëndësishme ndërkufitare shumë të zhvendosura nga vendi i zhvillimit.

SHTOJCA IV

PROCEDURA HETIMORE

1. Pala ose Palët kërkuese (pretenduese) do të njoftojnë sekretariatit, që ajo ose ato ia paraqesin çështjen nëse një veprimtari e propozuar e përfshirë në listën e shtojcës 1, mund të ketë një ndikim negativ të rëndësishëm ndërkufitar, një komision hetimor të vendosur në përputhje me kushtet e kësaj shtojce. Ky njoftim do të ketë përmbajtjen e hetimit. Sekretariati do të njoftojë menjëherë gjithë Palët Konventës për këtë dokument të dorëzuar.

2. Komisioni hetimor do të ketë 3 anëtarë. Edhe pala kërkuese edhe pala tjetër në procedurën hetimore do të caktojnë një ekspert shkencor ose teknik dhe të dy ekspertët me marrëveshje të përbashkët do të caktojnë ekspertin e tretë, që do të jetë president i komisionit hetimor. Ky i fundit nuk duhet të jetë vendas në një nga Palët që marrin pjesë në procedurën hetimore, as të banojë në territorin e njërës nga këto Palë, as të jetë punësuar nga ndonjëra prej tyre e as të jetë marrë me çështjen.

3. Në qoftë se presidenti i komisionit hetimor nuk është caktuar brenda dy muajve nga caktimi i ekspertit të dytë, atëherë sekretari ekzekutiv i KEE me kërkesë të cilësdo prej Palëve, do të caktojë presidentin brenda një periudhe tjetër dy mujore.

4. Nëse njera nga Palët e procedurës hetimore nuk cakton një ekspert brenda 1 muaji nga marrja e njoftimit nga sekretariati, pala tjetër mund të informojë presidentin e komisionit hetimor i cili do të caktojë presidentin e komisionit brenda dy muajve më pas. Me caktimin e presidentit, ky do t'i kalojë Palës që ka caktuar ekspertin ta caktojë atë brenda 1 muaji. Pas një periudhe të tillë presidenti do të informojë sekretariatit ekzekutiv të KEE, i cili do të bëjë caktimin brenda një periudhe prej dy muajsh më pas.

5. Komisioni hetimor do të adoptojë rregullat e tij proceduriale.

6. Komisioni hetimor do të marrë të gjithë masat e duhura me qëllim që të zbatojë funksionet e tij.

7. Palët në procedurën hetimore do të lehtësojnë punën e komisionit hetimor dhe veçanërisht duke përdorur gjithë mjetet në dispozicion të tyre:

a. do të sigurojë të gjitha dokumentet e rëndësishme përkatëse, e lehtësitë e informacionit.

b. do të bëjë të mundur, kur është e nevojshme, të thërrasë dëshmitarë ose ekspertë e të marrë dëshmitë e tyre.

8. Palët dhe ekspertët do të mbrojnë sekretin e çdo informacioni që marrin në konfidencë gjatë punës së komisionit hetimor.

9. Nëse njëra nga Palët në procedurën hetimore nuk paraqitet para komisionit hetimor ose nuk paraqet rastin e saj, pala tjetër mund t'i kërkojë komisionit hetimor të vazhdojë procedurën dhe përfundojë punën e tij. Mungesa e një pale ose mungesa e një pale që të paraqesë rastin e saj nuk përbën pengesë për vazhdimin e përfundimin e punës të komisionit hetimor.

10. Në rast se komisioni hetimor nuk përcakton ndryshime për hir të rrethanave të veçanta të çështjes shpenzimet e komisionit hetimor do të shpërndahen në pjesë të barabarta nga Palët në procedurën hetimore. Komisioni hetimor do të mbajë shënim gjithë shpenzimet e tij dhe më tej do t'u çojë Palëve deklaratën përfundimtare.

11. Çdo Palë që ka interes faktik në çështjen e komisionit hetimor dhe që mund të preket nga një opinion për (mbi) çështjen, mund të ndërhyjë në procedurë me lejen e komisionit hetimor.

12. Vendimet e komisionit hetimor për çështjet e procedurës do të merren me shumicë votash të anëtarëve. Mendimi final i komisionit hetimor do të pasqyrojë pikpamjen e shumicës së anëtarëve dhe do të përfshijë çdo pikëpamje të kundërt.

13. Komisioni hetimor do të paraqesë mendimin për përfundimtar brenda dy muajve nga dita që u morë, në qoftë se nuk e gjen të nevojshme t'a zgjatë këtë limit kohe për një periudhë që nuk i kalon të dy muajt.

14. Mendimi përfundimtar i komisionit hetimor do të bazohet në parime shkencore të pranuar. Ai do t'i transmetohet Palëve në procedurën hetimore dhe sekretariatit.

SHTOJCA VI

ELEMENTET PËR BASHKËPUNIM DY E SHUMËPALËSH

1. Palët e interesuar mund të ngrenë kur duhet organizime institucionale ose zmadhojnë mandatin e organizimeve institucionale ekzistuese brenda kuadrit të marreveshjeve dy apo shumë Palëshe, me qëllim që t'i japin efekt të plotë Konventës.

2. Marrëveshjet dy e shumë Palëshe ose organizimet e tjera mund të përfshijnë:

a. Çdo kërkesë shtesë për zbatimin e kësaj Kovente, duke marrë parasysh kushtet specifike të nën rajonit në interes;

b. Organizimat institucionale, administrative e tjera bëhen në baza ekuivalente e reciproke.

c. Harmonizimi i politikave të tyre dhe masave për mbrojtjen e mjedisit, me qëllim që të arrihet ngjashmëri e madhe e mundshme me standartet e metodat e lidhura me zbatimin e vlerësimit të Ndikimit të Mjedisit.

d. Zhvillimin dhe/ose përmirësimin e metodave dhe programeve për identifikimin, masën, parashikimin dhe vlerësimin e ndikimeve, si dhe për analizën e pasprojektit.

e. Zhvillimi dhe/ose përmirësimi i metodave dhe programeve për mbledhjen, analizën, ruajtjen e shpërndarjen në kohë të të dhënave të krahasueshme në lidhje me cilësinë e mjedisit. Me t'u caktuar, presidenti i trupit gjykues do t'i kërkojë Palës që nuk e ka caktuar gjykatësin, që t'a bëjë këtë brenda 2 muajve. Pas kësaj, presidenti njofton sekretarin ekzekutiv të KEE, i cili bën caktimin brenda 2 muajve më pas.

f. Vendosja e niveleve fillestare dhe kriterëve më të specifikuar për përcaktimin e rëndësisë të ndikimeve ndërkufitare në lidhje me vendosjen natyrën, madhësinë e veprimtarive të propozuara, për të cilat do të aplikohen vlerësimi i ndikimit të mjedisit në përputhje me kushtet e kësaj Kovente; dhe vendosja e ngarkesave kritike për ndotjen ndërkufitare.

g. Kur duhet, do të ndërmerren vlerësimi i ndikimit të mjedisit, zhvillimi i programeve të bashkuara të monitorimit, ndëkalibrimi i mjeteve monitoruese dhe harmonizimi i metodologjive.

SHTOJCA VII

ARBITRAZHI

1. Pala ose Palët pretenduese do të njoftojnë sekretariatën që Palët ranë dakort t'a paraqesin debatin e arbitrazhit, sipas nenit 15,2 të kësaj Konvente. Njoftimi do të japë subjektin e arbitrazhit dhe përfshijë në veçanti nenet e kësaj Konvente, interpretimi ose aplikimi i të cilave është në diskutim. Sekretariati do t'ia paraqesë informacionin e marrë gjithë Palëve të Konventës.

2. Trupi gjykues i arbitrazhit do të përbëhet nga 3 anëtarë. Edhe pala pretenduese edhe pala tjetër në debat do të caktojnë nga një gjykues dhe të dy gjykatësit me marrëveshje të përbashkët do të caktojnë gjykatësin e tretë që do të jetë presidenti i trupit gjykues. Ky i fundit nuk duhet të jetë nga vendi i njëjës nga Palët në debat, nuk duhet të banojë në territorin e njëjës nga këto Palë, as të jetë punësuar nga ndonjëra prej tyre, as të jetë marrë me rastin në ndonjë funksion tjetër.

3. Në qoftë se presidenti i trupit gjykues nuk është caktuar brenda dy muajve nga caktimi i gjykatësit të dytë, Sekretari ekzekutiv i KEE, me kërkesë të çdonjërës nga Palët në debat cakton presidentin brenda një periudhe dy mujore të mëtejshme.

4. Në qoftë se njëra nga Palët debatuese nuk cakton gjykatësin brenda 2 muajve nga marrja e kërkesës, pala tjetër mund të informojë Sekretarin ekzekutiv të KEE, i cili cakton presidentin brenda 2 muajve më pas. Me t'u caktuar, presidenti i trupit gjykues do t'i kërkojë Palës që nuk e ka caktuar gjykatësin ta bëjë këtë brenda 2 muajve. Pas kësaj, presidenti njofton sekretarin ekzekutiv të KEE i cili bën caktimin brenda 2 muajve më pas.

5. Trupi gjykues i jep vendimin e tij në përputhje me ligjin ndërkombëtar dhe klishtet e kësaj Konvente.

6. Çdo trup gjykues i ngritur sipas kushteve të dhëna këtu do të nxjerrë rregullat e veta procedurale.

7. Vendimet e trupit gjykues të arbitrazhit, si mbi procedurën edhe mbi përmbajtjen merren me shumicë nga anëtarët.

8. Trupi mund të marrë gjithë masat e duhura për të ndërtuar faktet.

9. Palët debatuese do të lehtësojnë punën e trupit gjykues dhe duke përdorur gjithë mjetet në dispozicion do të:

a. Sigurojnë atë me gjithë dokumentat përkatëse, lehtësitë e informacionin.

b. Do të bëjnë të mundur, kur duhet, thirrjen e dëshmitarëve e ekspertëve dhe merr dëshmitë e tyre.

10. Palët dhe gjykuatësit do të mbrojnë sekretin e çdo informacioni të dhënë në konfidencë gjatë procedurave të trupit gjykues.

11. Trupi gjykues i arbitrazhit mund me kërkesë të njëjës nga Palët të rekomandojë masa të përkohshme mbrojtëse.

12. Nëse njëra nga Palët debatuese nuk paraqitet para trupit gjykues ose nuk mund të mbrojë rastin e saj, pala tjetër mund t'i kërkojë trupit të vazhdojë procedurat dhe të japë vendimin përfundimtar. Mungesa e njëjës Palë ose mos mbrojtja e rastit nga tjetra nuk i pengon procedurat. Para se të japë vendim final, trupi gjykues duhet të jetë i kënaqur që pohimi që i bazuar në ligje e fakte.

13. Trupi gjykues mund të dëgjojë e përcaktojë kundërp pretendimet që dalin drejtpërdrejtë nga përmbajtja e debatit.

14. Nëse trupi gjykues nuk përcakton ndryshe për shkak të rrethanave të veçanta të çështjes, shpenzimet e trupit do të bëhen barabar nga Palët në debat. Trupi do të mbajë shënim gjithë shpenzimet e tij dhe do të bëjë deklaratën përfundimtare te Palët.

15. Çdo Palë e kësaj Konvente që ka interes të një natyre ligjore në përmbajtjen e debatit që mund të preket nga një vendim i çështjes, mund të ndërhyjë në procedurat me leje të trupit gjykues.

16. Trupi gjykues do t'a japë vendimin e tij brenda 5 muajve nga data që u mor, në qoftë se nuk e sheh të arsyeshme t'a zgjatë kufirin kohor për një periudhë që nuk i kalon 5 muajt.

17. Vendimi i trupit gjykues do të shoqërohet nga një deklaratë me arsyet përkatëse. Ai duhet të jetë përfundimtar dhe përfshijë gjithë Palët debatuese. Vendimi do t'i transmetohet nga trupi gjykues Palëve debatuese dhe sekretariatit. Sekretariati do t'ia paraqesë gjithë informacionin e marrë Palëve në Konventë.

18. Çdo debat që mund të lindë mes Palëve në lidhje me interpretimin dhe zbatimin e vendimit, mund të paraqitet nga secila Palë në trupin gjykues që e mori vendimin, ose te një trup tjetër i ngritur për këtë qëllim në të njëjtën mënyrë si i pari.